

**Ze wou werk,
maar...**

Een feministisch -
Socialistische visie op
het probleem van de
werkloosheid van de
vrouw en de
werktijdverkorting.

3. Werk en vrije tijd in het kapitalisme

a. Werk in de kapitalistische maatschappij is voor het overgrote deel der mensen **loonarbeid**. Dankzij die loonarbeid maakt de kapitalist winst. De meeste mensen in loondienst mogen in hun werk geen greintje creativiteit gebruiken. Dag in dag uit koekjes inpakken, broeken stikken, melkflessen laden, rotte augurken uitpikken, auto's monteren, vellen papier voltijpen... dat doe je alleen maar omdat je er geld mee verdient. Voor de rest ervaar je dat als verloren tijd. Maar je loon heb je nodig, want je kan alleen in leven blijven als je consumeert... Dat ervaren de werklozen maar al te zeer.

b. En de vrije tijd? Als je er de tijd aftrekt, nodig om naar je werk te gaan, weer thuis te komen, om te eten en te slapen, om je huis bewoonbaar te houden, blijft er niet zoveel over. Alleen al de arbeidsgebonden tijd (verplaatsing + arbeid + pauzes) duurt vandaag de dag in vele gevallen 11 uur en meer. « *Metro, boulot, dodo* » drukken de Fransen het uit. Tram, werk, slapen...

Naar de vrije tijd die ons overblijft, wordt trouwens door kapitalisten ook een greep gedaan.

De kommercialisering van onze vrije tijd neemt angstwekkend toe : reisburo's, lunaparken, kafees, TV-netten, speelgoed, ontspan-

ningsspelen, boekbedrijven, kranten... al deze vrije-tijds-vullers worden aangeboden, gecontroleerd en gemanipuleerd door grote kapitalistische ondernemingen. Vroeger nam de arbeidersbeweging die dingen zelf op zich : volkshuizen, arbeiderspers, jeugdgroepen enz...

Vandaag de dag veroveren de kapitalisten het terrein van de vrije tijd. De levensstandaard is immers gestegen, de mensen hebben geld om uit te geven. Platenfirma's, konfektiebedrijven werpen zich op een jeugdig koperspubliek. Reklame wordt over de mensen uitgestort. Verover je vrijheid, stoffeer je privé leven door te consumeren. Het isolement van mensen en gezinnen neemt schrikbarend toe : mijn huis, mijn TV, mijn wasmachine, mijn karavan, mijn...

De mensen beseffen niet hoe onvrij ze zijn in hun vrije tijd.

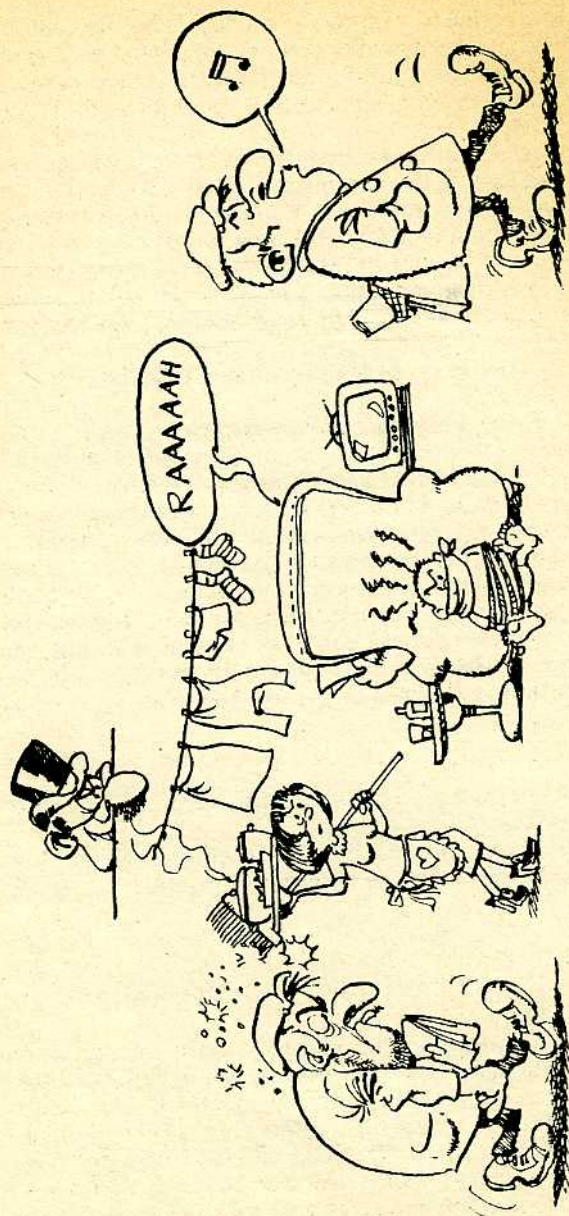
c. Arbeid en vrije tijd zijn scherp van elkaar gescheiden. En daar past de afgebakende rolverdeling tussen mannen en vrouwen bij. Mannen zijn actief in de wereld van de arbeid, of liever, loonarbeid. Vrouwen zijn in de eerste plaats actief in de wereld van het privé leven en de vrije tijd. Met hun huishoudelijk werk maken ze die vrije tijd leefbaar. Dat is een persoonlijke dienst, in naam van de liefde, het huwelijk. Dat werk wordt niet betaald. Toch is dat werk uiterst belangrijk in het kapitalistische systeem. Kapitalisten betalen er niet voor, maar dankzij dat werk stappen elke dag verzorgde, uitgeruste arbeiders hun bedrijven binnen. Zo werken twee mensen voor hen, en betalen zij er maar één. Handig en goedkoop...

d. Huisvrouwen staan buiten de maatschappij, tenzij ze ook loonarbeid verrichten en dus dubbel werken.

Hun situatie is een bedreigde situatie. Ze zijn afhankelijk van hun man. Als ze alleen komen te staan hebben ze het bijzonder moeilijk.

Hun situatie wordt niet gewaardeerd; er is het vage en onuitgesproken vermoeden dat hun werk overbodig is. Dat moet dan weer goed gemaakt worden met overdreven lofbetuigingen over moederliefde en de rest.

Die dreiging van overbodigheid komt uit onze maatschappij zelf. Immers de kapitalisten dringen ook de sfeer van het huishoudelijk werk binnen. Ingemaakt en diepvriesvoedsel. Huishoudapparaten, konfektiekledij, goedkope restaurants... Die dingen leveren hen winst op en tegelijk verlichten ze aanzienlijk het huishoudelijk werk. Ook de staat neemt heel wat taken op zich, waarvoor vroeger binnen het huishouden vrouwen verantwoordelijk

...maar dankzij dat werk stappen elke dag verzorgde, uitgeruste arbeiders hun bedrijven binnen.

waren : ziekenverzorging, opname van oude mensen, kinderkribben...

Nu hun taken binnenshuis zo zijn ingekrompen, werken dan ook meer en meer vrouwen buitenshuis. Zo groeit hun verlangen naar zelfstandigheid. De wet past zich aan deze evolutie aan : huwelijksgoederenrecht, abortuswetgeving in vele landen enz... Wat we meemaken is een tendens tot socialisering van een aantal huishoudelijke taken. Tegelijk wordt die socialisering beperkt tot die dingen die winst opleveren. Hierin zit de bedreiging van huisvrouwen : ze voelen zich overbodig worden, maar er is geen uitweg.

Werken buitenshuis is maar voor een deel van hen bestemd, terwijl de uitbuiting daar een zware dobber is. Het kapitalisme kan het gezin best gebruiken, hoewel het dit tegelijk aantast. Vrouwen mogen dienen voor de gratis verzorging van werkkrachten (mannen), opvoeding van toekomstige werkkrachten (kinderen) en als bron van goedkope werkkrachten die, als ze overbodig worden, nog nuttig zijn in het huishouden.

Dat verklaart waarom de CVP bijvoorbeeld zo bekommerd is om het herstel van het gezin. Werktijdverkortings opdat man en vrouw samen aktiever zouden deelnemen aan het gezinsleven. Maar tegelijkertijd eist de CVP ook de SPT (Sociaal Pedagogische Toelage = moeder aan haard toelage), is ze voor extra-kindergeld inplaats van kinderkribben, enz...

De vraag is of de oplossing inderdaad in het herstel van het gezin ligt. Want is het gezin misschien geen verouderde structuur? Een structuur die kunstmatig in stand wordt gehouden in de huidige maatschappij, maar die eigenlijk niet meer past in een technologisch ontwikkelde ekonomie? We willen het gezin niet « afschaffen », we vallen geen huismoeders aan. Maar we geloven wel dat de oplossing ligt in een vooruitstrevende politiek. Een politiek gericht op het socialiseringsproces van het huishoudelijk werk. Een politiek gericht tegen het strakke rollenpatroon van mannen en vrouwen. Een politiek die alle mensen verantwoordelijkheden geeft in de produktie, maar ook in alle dingen van het dagelijks leven, het sociale leven...

Maar daarvoor is geld nodig. En dat zit nu nog in handen van enkelen, de kapitalisten.

En daarvoor is vrije tijd nodig. Maar onze tijd wordt nu nog te veel opgeslorpt door de kapitalistische produktie, die in de eerste plaats **winst** op het oog heeft en niet de behoeften van de mensen.

De eis van werktijdverkortings gaat in die richting : verdeel het werk over allen, werk minder, en leef meer... Produceer, niet voor de winst van enkelen, maar voor de bevrediging van de be-

hoeften van allen.

En zo bekeken gaat die eis van werktijdverkorting niet voorbij aan vrouwen die alleen huisvrouw zijn. Integendeel.

We moeten er iets aan doen : werktijdverkorting.

Voor de werkloosheid bestaan maar twee oplossingen :

- ☐ nieuw werk scheppen. Zoals we zagen (pg.) zijn de vooruitzichten niet schitterend als er niets verandert.
- ☐ het bestaande werk verdelen onder alle werkers, dus werktijdverkorting.

De geschiedenis toont ons dat dit laatste kan. Ze toont ons ook dat er vele vormen en vele manieren van werktijdverkorting zijn. Lang niet alle lossen de werkloosheid op... laat staan dat ze iets fundamenteels veranderen aan de maatschappij.

